अर्चासु पूजनार्थासु चित्रकर्मध्वजेषु च ।
इवे प्रतिकृतौ लोपः कनो देवपथादिषु ॥

अर्चासु तावत् – शिवः । विष्णुः । चित्रकर्मणि – अर्जुनः । [1]दुर्योधनः । [2]ध्वजेषु – [3]कपिः । गरुडः । सिंहः ।

देवपथ । [4]हंसपथ । वारिपथ । [5]जलपथ । राजपथ । शतपथ । [6]सिंहगति । उष्ट्रग्रीवा । [7]चामरज्जु । रज्जु । हस्त । इन्द्र । दण्ड । पुष्प । मत्स्य ॥

वस्तेर्ढञ् । (१०१/२०५६)

इव इत्यनुवर्तते । [8]इतः प्रभृति प्रत्ययाः सामान्येन भवन्ति, प्रतिकृतौ चाप्रतिकृतौ च । वस्तिशब्दादिवार्थे द्योत्ये ढञ् प्रत्ययो भवति । वस्तिरिव वास्तेयः । वास्तेयी ॥

शिलाया ढः । (१०२/२०५७)

शिलाशब्दाद् [9]इवार्थे ढः प्रत्ययो भवति । शिलेव शिलेयं [10]दधि । केचिदत्र ढञमपि इच्छन्ति, तदर्थं योगविभागः कर्तव्यः । शिलायाः ढञ् प्रत्ययो भवति । शैलेयम् । ततो ढः । शिलेयम् ॥

शाखादिभ्यो [11]यत् । (१०३/२०५८)

शाखा इत्येवमादिभ्यः प्रातिपदिकेभ्यः यत्प्रत्ययो भवति इवार्थे । शाखेव [12]शाख्यः । मुख्यः । जघन्यः ।

शाखा । [13]मुख । जघन । शृङ्ग । [14]मेघ । चरण । [15]स्कन्ध । शिरस् । उरस् । अग्र । शरण । शाखादिः ॥

द्रव्यं च भव्ये । (१०४/२०५९)

द्रव्यशब्दो निपात्यते भव्येऽभिधेये । द्रुशब्दाद् इवार्थे [16]यत्प्रत्ययो निपात्यते । [17]द्रव्यम्, भव्यः, आत्मवान् अभिप्रेतानाम् अर्थानां [18]पात्रभूत उच्यते । [19]द्रव्योऽयं राजपुत्रः । द्रव्योऽयं माणवकः[20] ॥

कुशाग्राच्छः । (१०५/२०६०)

कुशाग्रशब्दाद् इवार्थे छः प्रत्ययो भवति । कुशाग्रम् इव [21]सूक्ष्मत्वात् कुशाग्रीया बुद्धिः । कुशाग्रीयं [22]शस्त्रम् ॥

---

1. दुर्योधनः नास्ति क. 2. ध्वजे क. 3. कपिध्वजः इत्यधिकम् क. 4. हंसपथ नास्ति क. 5. शङ्कुपथ क. ह, अजपथ इत्यधिकम् ह. 6. सिद्धगति ह. 7. वामरज्जु ह. 8. अतः ह. 9. स्वार्थे क. 10. काष्ठम् ड. 11. यः क. ड. 12. बाह्मण्यः क. 13. मुख नास्ति क. 14. अश्व क. 15. स्कन्ध – अग्र नास्ति क. 16. यप्रत्ययः क. ड. 17. द्रव्यम् नास्ति क. ह. 18. पात्रं भव्यम् क. 19. द्रव्यमिव साधकः क, द्रव्यमयः राजपुत्रः ह. 20. राजपुत्रो वा इत्यधिकम् ड. क. 21. तीक्ष्णत्वात् क. ह. 22. वस्त्रम् क. ह.